

УДК 342.7:316.6

ЗОЛОТАР О.О., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ЛЮДИНИ

Анотація. Аналіз наукових поглядів щодо загроз інформаційній безпеці людини.

Ключові слова: інформаційна безпека людини, загрози інформаційній безпеці.

Аннотация. Анализ научных взглядов на угрозы информационной безопасности человека.

Ключевые слова: информационная безопасность человека, угрозы информационной безопасности.

Summary. Analysis of scientific opinions concerning the threats for information security of person.

Keywords: information security of person, information security threat.

Постановка проблеми. Інформаційна безпека зараз безперечно є популярною темою, яку експлуатують ЗМІ, політики, навіть бізнес. При цьому в зміст самої категорії “інформаційна безпека” кожен вкладає власне розуміння. В правовому полі найбільш часто зустрічаються два визначення:

Інформаційна безпека (information security) – збереження конфіденційності, цілісності та доступності інформації; крім того, можуть враховуватися інші властивості, такі, як автентичність, відстежуваність, неспростовність та надійність [1, ст. 3].

Інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого запобігається завдання шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [2].

Інформаційна безпека – це комплексна багаторівнева система, яка охоплює інтереси людини, суспільства, держави, ще слід було би додати міжнародного співтовариства. В сьогоднішній темі ми частково зупинимось на інформаційній безпеці людини. Законодавство не дає визначення ІБ, тому скористаємось з доктринального. В науці питання інформаційної безпеки людини досліджуються безпекознавством, правовими науками (насамперед, інформаційним правом), теорією управління, соціологією, політологією, філософією, психологією. Кожна з них досліджує феномен інформаційної безпеки людини у власний спосіб і властивими їй методами. Зокрема, положення, пов’язані з темою дослідження зустрічаються в працях: І. Арістової, І. Бачило, К. Белякова, В. Брижка, Б. Кормича, А. Марущака, В. Остроухова, В. Петрика, В. Пилипчука, Є. Скулиша, В. Фурашева та інших.

Метою статті є аналіз сучасного стану та узагальнення наукових поглядів щодо загроз інформаційній безпеці людини.

Виклад основних положень. Щоб не входити надмірно в теоретичні суперечки, зазначу, що нашу думку всі визначення інформаційної безпеки людини можна узагальнити в два основні підходи. Перший підхід домінує в правових науках та безпекознавстві, і насамперед, наголошує на забезпечення людині здатності вільно і безперешкодно реалізовувати права та свободи в інформаційній сфері, зокрема право на інформацію – вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію [3].

Його ще називають технічним аспектом [4]. Технічний аспект інформаційної безпеки полягає у здатності і вмінні людини передбачати та попереджувати загрози інформації, яка циркулює в технічних системах, і загрози самим системам. Другий підхід наголошує на захищеності психіки та свідомості людини від небезпечних інформаційних впливів; маніпулювання, дезінформування, образ, спонукування до самогубства тощо [5]. Його також називають гуманітарним.

Неможливо також відкинути динамічної ознаки інформаційної безпеки. Вона водночас є процесом, який є невід’ємною частиною життя суспільства і держави, в якому здійснюються конкретні інформаційні впливи. Ця обставина передбачає наявність зв’язків між суб’єктами і об’єктами такої безпеки, їх інтереси, тенденції і закономірності розвитку, тобто визначає зміст інформаційної безпеки людини як системного явища.

Саме комплексність поняття інформаційна безпека є однією з її базових ознак. Класик інформаційного права Бачило І.Л. говорить про комплексне завдання інформаційної безпеки, яке полягає в створенні балансу між потребою в інформації багатьох суб’єктів та необхідністю розумно використовувати наявні інформаційні ресурси під девізом “не нашкодь”. Такий девіз допомагає розкрити зміст “захищеності” – що або кого, від чого, в ім’я чого або кого, і нарешті, як [6].

В цій статті автор зупиняється виключно на окремих відповідях на питання від чого або кого. Але неможливо оминати питання – в ім’я чого?

Основна частина розробок в галузі інформаційної безпеки донедавна здійснювалась виключно в інтересах держави. Її історичне коріння сягає 4 тисячоліття до н.е., саме так історики датують першу згадку про засоби шифрування [7]. Але починаючи з 40-х рр. XX ст. у світі набув розвитку власне напрям інформаційної безпеки людини. Тобто це питання почало формуватись не “згори” – від владних органів, а “знизу” – в контексті боротьби за реалізацію інформаційних прав людини, зокрема свободи слова, таємниці приватного життя тощо [8].

У 1946 році Генеральна Асамблея Організації Об’єднаних Націй ухвалила одну зі своїх найперших резолюцій, де зазначено таке: “Свобода інформації є фундаментальним правом людини і ...критерієм для всіх свобод, яким присвячено Організацію Об’єднаних Націй” [9, с. 19]. Тому актуальність питання інформаційної безпеки людини визначається, насамперед, в контексті концепції природного права. При цьому природне право людини постає як усвідомлена нею можливість і необхідність жити, бути вільною, щасливою та вимагати від держави й суспільства сприяння реалізації своїх прав у межах, визначених принципами співжиття соціуму. Свобода, що складає найнеобхіднішу вимогу природного права, полягає в подоланні страху перед персоналізацією життя, виокремленні себе з колективної маси та виробленні навичок довіри до органів державної влади, до суспільних інституцій та ставлення до них як до таких, що покликані забезпечувати і підтримувати прагнення людини до самореалізації.

Загрози інформаційній безпеці людини – це сукупність умов і факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам особистості.

Чинне законодавство визначає як життєво важливі інтереси особи в інформаційній сфері України наступні:

- 1) забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації;
- 2) недопущення несанкціонованого втручання у зміст, процеси обробки, передачі та використання персональних даних;
- 3) захищеність від негативного інформаційно-психологічного впливу [10].

Проблеми захисту від інформації суттєво складніші за проблеми захисту інформації, оскільки загрози від інформації надзвичайно різноманітні, їх вплив не завжди очевидний, він здійснюється навмисно, витончено і підступно, а відвернення цих загроз і нейтралізація вимагають різноманітних неординарних дій. Інформаційні загрози є складним ієрархічним утворенням з множиною різнорівневих зв'язків, їх вплив на людину комплексний і різноманітний.

Інформаційна дискримінація. Кожна людина, вступаючи в суспільні відносини, одержуючи і передаючи певну інформацію, вливається в це суспільство шляхом засвоєння й дотримання (або незасвоєння чи недотримання) тих норм, які історично в ньому склались. Тому саме суспільство виступає носієм однієї з найбільших загроз інформаційній безпеці людини – інформаційної дискримінації, яка проявляється не лише в розподілі людей на тих, які мають доступ до інформації, і тих, які його не мають. У зв'язку з цим поряд з терміном “інформаційне суспільство” у міжнародній практиці поширюється термін “цифровий розрив” або “цифрова нерівність”. Він увійшов в оборот 1999 року після публікації доповіді міністерства торгівлі США “Провал у мережі: визначення цифрової нерівності”.

Спочатку проблема цифрової нерівності сприймалася як суто американська й обговорювалася лише в США. Однак згодом вона стала осмислюватися як глобальна. На міжнародному рівні питання інформаційної нерівності вперше було порушене в підписаній улітку 2000 року лідерами країн “вісімки” Окінавській хартії глобального інформаційного суспільства. Згідно з цим документом було утворено міжнародну експертну раду Digital Opportunity Task Force, що виробила план дій, представлений лідерам країн “вісімки” на зустрічі в Генуї влітку 2001 року [11].

Як відомо, головною метою ООН, сформульованою в Декларації Тисячоліття, є зменшення бідності на планеті. ООН висунула завдання до 2015 року скоротити вдвічі частку людей, чий дохід у день є меншим за один долар США (сьогодні частка таких жителів планети становить 22 %). В контексті боротьби з бідністю ООН вирішує й завдання подолання інформаційної нерівності. Що цілком природно, оскільки базовою нерівністю є нерівність економічна, соціальна і культурна, інформаційна ж нерівність є тільки одним з найболючіших проявів цих базових нерівностей. Без подолання інформаційної нерівності неможливий ні процес глобалізації, ні ефективний розвиток інформаційного суспільства, ні запровадження електронних урядів [12]

Міжнародне співтовариство вже з 2000 року акцентує увагу на необхідності подолання ознак інформаційної та цифрової нерівності, зокрема, в Окінавській хартії глобального інформаційного суспільства серед інших позицій окрема увага зосереджується на необхідності “мобілізації ресурсів для покращення інформаційної та комунікаційної інфраструктур” [11], оскільки інформаційно-комунікаційні технології є найголовнішим чинником, що впливає на формування суспільства XXI ст. ЮНЕСКО визначає головні групи соціальних ознак, відповідно до яких формуються групи розривів: економічні ресурси; географія (асиметрія між міськими і сільськими зонами); вік; стать; мова; освіта, соціальні й культурні підвалини; фізична повноцінність [13].

Економічні ресурси є одним із найважливіших чинників формування світових розривів. Економічно багаті країни мають більші ресурси для втілення технологічних новацій та залучення до них мас. Фінансово незалежні індивіди орієнтуються на найновіші телекомунікаційні та інші технічні засоби для задоволення власних потреб. Географічні розриви базуються на кількох сегментах, зокрема це міжнародний та внутрішній вектори. Міжнародний вектор характеризується суттєвими дисбалансами у доступі до інформації та комунікації через новітні телекомунікаційні канали до світової

скарбниці знань між деякими країнами. Наприклад, доступ до Інтернету в країнах Скандинавії перевищує показник у 90 % населення, тоді як в Україні й інших пострадянських країнах цей показник коливається біля позначки 50 % населення [14], причому лівова частка з них — це мешканці Києва (60 %), Харкова (8 %), Львова (6 %) та Донецька (5 %). Найнижчі показники спостерігалися у [15].

Вікові розриви пов’язані з прагненням і відкритістю молоді до інновацій, тоді як люди середнього та старшого віку схильні до стабільності й певної статичності. Все залежить від створених можливостей і мотивації.

Гендерні проблеми виникають у суспільствах, в яких жінка через релігійні чи інші умовності розглядається як неповноправний суб’єкт громадського життя. У Камбоджі законодавчо заборонено ввезення до країни телефонів третього покоління, оскільки “удосконалені моделі сприяють поширенню порнографії” [16]. В Україні ситуація за гендерною ознакою цілком прийнятна – 49 % жінки, 51 % чоловіки.

Однією з суттєвих нерівностей, які перешкоджають реалізації якісного мережевого спілкування, є мовна диспропорція, сформована на основі домінування англійської мови як головної мови Інтернету та програмного і технічного супроводу комп’ютерних та телекомунікаційних засобів.

Люди з обмеженими фізичними даними часто не мають можливості спілкуватися в Інтернеті, оскільки не всі комп’ютери налаштовані під потреби інвалідів зору чи слуху, і лише невеликий відсоток сайтів обладнаний програмами звукового супроводу текстового чи графічного матеріалів. Як наслідок, створюється ситуація, коли новітні технології не тільки не сприяють повноцінній реалізації будь-якої особистості, а виступають каталізатором для дискримінації окремих груп населення.

Загрози інформаційній безпеці людини на ранніх етапах соціалізації. Саме висока інформаційна культура повинна стати перешкодою для розповсюдження інформаційної дискримінації. Інформаційна культура особистості формується в процесі соціалізації, як і інші – правова, економічна, екологічна тощо. На свідомому та підсвідомому рівнях відбувається засвоєння певних соціальних ролей та поведінкових моделей. В подальшому доросла людина повинна самостійно розвиватись і переживати становлення як особистість в суспільстві. Тому в особливий спосіб акцентуємо увагу на окремих загрозах, які особливо актуальні на початкових етапах соціалізації.

Відбувається помітна уніфікація масової свідомості, оскільки люди “споживають” одні й ті ж інформаційні продукти глобального характеру (новини, реклама, художні твори і т.д.), йде масова пропаганда способу життя, притаманного цивілізації технологічно розвинених країн. Особливо значним є вплив механізму “глобалізації масової свідомості” на дітей та молодь. Втрачається національна ідентичність, відбувається деградація мови, нівелюються морально-етичні принципи, що не може не впливати на правову свідомість.

Значна увага приділяється загрозам, що виникають у зв’язку з інформацією, яка становить загрозу морально-психічному здоров’ю дітей та підлітків. На території СНД, за даними деяких провайдерів, еротика і порнографія складає не менше третини всього ринку мобільних зображень. Еротика користується великою популярністю у всіх сферах індустрії розваг, в т.ч. в Інтернеті і в мобільному контенті. Найбільш популярними залишаються WAP-сайти порнографічного змісту. Аналітики відзначають, що типовим споживачем мобільного порноконтенту є молодь та діти. З цього приводу, наголошу, що існує ілюзія, що це західна проблема і на Україні ще немає підстав хвилюватись.

Водночас, як згадувалось раніше рівні інформаційної культури поколінь значно відрізняються, а за умови, що темп проникнення інформаційних технологій постійно

пришвидшується, батьки, вчителі і інші, на кого покладено обов’язок, не володіють необхідним рівнем знань ні щодо загроз, ні щодо способів їх нейтралізації.

Віртуалізація реальності. Поширення масової культури, неминучість зіткнення з віртуальною реальністю, в якій важко розрізнити ілюзію і дійсність, створюють не лише психологічні і культурні проблеми, але й правові. Створюючи свій образ у віртуальному просторі, людина втрачає адекватне сприйняття реального світу, в тому числі правової дійсності [17].

Нині більше п’яти мільйонів землян наполовину живуть в режимі он-лайн [7], і їх переважна більшість – це молодь і діти. Філіп Роздейл одного разу сказав: “Я не гру створюю, а нову державу”. І, насправді, віртуальна реальність чи то на рівні віртуальних світів, чи соціальних мереж, сьогодні є дійсністю, яка впливає на життя людини в реальному суспільстві.

Причин для цього багато і вони багато в чому стосуються психологічних механізмів відповідальності, самовпевненості та самозахисту [18]. Із психологічної точки зору Інтернет сприймається людиною, чимось на рівні натовпу. А в натовпі, як відомо, обличчя і індивідуальність зникає, а із нею і відповідальність. Не даремно закон жорсткіше карає тих, хто бере участь у груповому злочині. Коли ж людина потрапляє в Інтернет, вона, як і в натовпі, нібито зникає, відчуває себе анонімною та недоторканою, із легкістю може “качати” піратську продукцію, хоча, якщо замислитися, це те саме, що вкрасти річ у магазині, але ж в житті ця людина такого не зробила б – ну принаймні переважна більшість. У мережі можна легко написати будь-яку образу. “Можна принизити людину. Можна влаштувати скандал, який затягне всіх, хто в цей час опинився на злочасному сайті і т.д. Відчуття того, що можна уникнути відповідальності при цьому підвищити свою самооцінку та одночасно самозахиститися перед реальністю, назвавши когось в чаті “гнилим кацапом/ляхом/хохлом/жидом”, перемагає в головах багатьох громадян” [19].

Важливо враховувати те, наскільки потужним є вплив соціальних мереж і віртуальних світів на психологію людини, перш за все, дітей та молоді. На Заході залежність від соціальних мереж останнім часом досягла апогею: згідно із опитуванням, проведеним у Сполученому Королівстві, із 2,300 респондентів віком від 11 до 18 років, 45 % заявили, що у віртуальному світі вони почуваються щасливішими, ніж в житті. За статистикою, 10-14 % підлітків в Україні страждають від комп’ютерної залежності або ігроманії [20].

Окрім того, не слід забувати про небезпеки віртуального світу, що пов’язані з нездатністю дитини критично сприймати інформацію – 39 % опитаних дітей погодилися з твердженням “Вся інформація в Інтернеті є правдивою” [21].

І знову, низький рівень інформаційної, в тому числі комп’ютерної, грамотності більшості батьків, вихователів і вчителів, непристосованість освітніх програм до вимог інформаційного суспільства не дозволяють належним чином захистити дитину від загроз віртуального світу [18].

Вплив реклами на дітей. Інформаційне забруднення як загроза існує як для дітей і підлітків, так і для дорослих. Пропоную розглянути це на прикладі реклами по телебаченню. В наш час дитина майже з народження потрапляє до інформаційного середовища, сформованого таким чином, щоб навчити її не мислити, а навпаки, позбавити задатків цього процесу, замінивши його на перегляд телевізора, грою у різноманітні ігри, що лише “забруднює” її свідомість, не залишаючи місця для важливих знань. Провідні світові компанії більшу частину реклами спрямовують саме на дітей. На дитячий мозок легше всього впливати, бо він розвивається стрімкими

темпами і відкритий для нових знань. Як свідчить опитування, проведене в 2003 році компанією “КОМКОН-медіа”, саме малюки складають більше половини (52,4 %) глядацької аудиторії, на яку так розраховують рекламодавці. Причому, що старшою стає дитина, то менше вона дивиться рекламу. Згідно з отриманими даними, якщо в 9-річному віці телеролик до кінця додивляється 44,8 % дітей, то до 19 років – тільки 15,9 %. Також встановлено, що діти до 12 років бачать в середньому до 25 000 телереклам в рік [22]. Як приклад впливу реклами на дитячу свідомість можна привести дослід стенфордських вчених. У шість разів привабливіше для дітей виявляється їжа, загорнута в упаковку від Макдоналдс, ніж ті ж самі продукти в звичайній обгортці. Учені провели дослідження з метою виявити вплив реклами на свідомість дітей. Для цього дітям роздали по два ідентичні продукти, загорнутих в папір від Макдоналдс і в звичайний папір. В результаті їм вдалося встановити, що хлопчики і дівчатка вважають їжу смачнішою, якщо думають, що вона була виготовлена великою компанією з відомим брендом. Реклама створює фони нашого життя. Не звертати уваги на рекламу здатна доросла мисляча людина. Коли мозок свідомо опрацьовує інформацію, він може, зробивши висновки, відкинути зайве. Коли інформація сприймається підсвідомістю, вони не обробляється, а відкладається у мозку в тому вигляді, в якому була отримана. Підсвідомість не аналізує дані, але в певних ситуаціях скеровує нашу поведінку відповідно до тої інформації, яка в ній зберігається. Тобто, для успіху реклами вона й повинна сприйматися так би мовити “на фоні” нашого життя.

Але й без реклами інформаційний простір забруднений шкідливою для психіки інформацією. Фільми й передачі, на яких дитина зростає, також формують її подальшу поведінку. Транслявання по телебаченню сцен насильства викликає невелике, але статистично значуще збільшення агресивності глядачів. Це спричиняє негативний вплив на молодь і підлітків, особливо на тих з них, хто відчуває певні емоційні проблеми. На момент закінчення початкової школи, дитина встигає побачити 8 тисяч вбивств і 100 тисяч інших актів насильства на телеекрані [22]. Образи насильства, жорстокості, ненависті пронизують всю масову, орієнтовану на молодь культуру.

З усього вищенаведеного можна побачити невтішну тенденцію того, що інформаційне середовище особистості цілеспрямовано забруднюється, щоб ця особистість не бачила інших способів поведінки й розвитку, крім тих, що їй пропонуються. Подібний процес починається з самого народження дитини, викорінюючи в ній навіть її природні здібності та схильності, замінюючи їх шаблоном поведінки, направленої лише на споживання товару, який їй пропонується. Процес комп’ютеризації шкіл, що відбувається сьогодні, безперечно, прогресивне явище. Але захоплення оснащенням шкіл “залізом” – комп’ютерами, без відповідної методичної підтримки, без перепідготовки учителів-предметників – математиків, географів, хіміків, літераторів, без інтеграції комп’ютерних технологій у живу тканину діалогу з учнем зведе нанівець велику ідею. Викладання всіх шкільних дисциплін має базуватися на максимальному використанні технологій мультимедіа й Інтернету. За цієї умови якість засвоєння знань, рівень індивідуалізації навчання зростає багаторазово.

Інформаційна стійкість як елемент інформаційної культури. Сьогодні в Україні відбувається активне насадження прозахідних цінностей, а значить, формування ідеології, що суперечить національному менталітету, тобто спрямованої на підірив інформаційної стійкості і, відповідно, інформаційної безпеки людини. Тому марно точаться гарячі дискусії щодо того, якою має бути сучасна ідеологічна концепція, національна ідея.

Безумовно, формування нової системи цінностей і вироблення ідеологічної системи, спрямованої на її підтримку, є складним завданням, яке вимагає ґрунтовного опрацювання і дослідження. Разом з тим, відсутність такої системи шкодить як інформаційній безпеці окремих громадян, так і безпеці держави загалом. Зазначена ситуація ускладнюється тим, що сама держава відвернулася від інформаційного й ідеологічного захисту своїх громадян. Це ще раз підтверджує необхідність спрямування інформаційної культури на формування інформаційного імунітету особистості, забезпечення її інформаційної стійкості.

Водночас, не може залишатись поза увагою питання *інформаційного забруднення*. Велика кількість інформаційних потоків, знаково-символьна архітектура буття сучасної людини (жителя мегаполісу, в першу чергу) неминуче призводить до “дубляжу” або, навпаки, розрізненості відомостей; перенасичення каналів сприйняття диктує нездатність індивідуальної свідомості впоратися з масивами інформації, що надходить. Інакше кажучи, головною причиною шуму виступає надлишок інформації, особливо якщо остання не затребувана. Шум можливо виміряти лише частково – тоді коли він регулюється певними соціальними нормами. Наприклад, за даними експертів “Лабораторії Касперського”, частка спаму в світовому поштовому трафіку в березні цього року склала 63,5 % [25], але й ці цифри дозволяють зробити висновок про розмір загрози.

Дане явище не таке вже безневинне, як може здатися на перший погляд, оскільки зайва, “фонова”, інформація, відволікаючи увагу людини від поставлених цілей, сприяє виснаженню його інтелектуальних сил, підвищує енергетичні витрати [23]. Детальніше питання шуму в інформаційному середовищі досліджене нами в статті “Про поняття “інформаційний шум” у правовідносинах” [24].

Сучасна технократична цивілізація нарощує потужність різноманітних шумів та шумових ефектів, не лишаючи при цьому людині ні часу, ні місця для роздумів про життя. Як зазначає Томас Еріксен, “найнеобхідніше вміння в інформаційному суспільстві полягає в захисті себе від 99,99 % пропонованої інформації, якої людина не хоче” [26, с. 30].

Проблеми збереження психічного здоров’я громадян України залишаються поза увагою держави. Слід зазначити, що йдеться не про психічно хворих людей, а про право психічно здорової людини зберегти своє психічне, а водночас, і фізичне здоров’я за будь-яких умов життєдіяльності.

Завдяки появі новітніх інформаційних технологій, людство отримало як багато зручностей, так і додаткові несприятливі наслідки для свого фізичного і психічного здоров’я: отримана інформація викликає певну психічну реакцію і залишає відбиток, тобто результат своєї дії, на фізичному тілі людини. Тривале сидіння за монітором або біля телевізійного екрану викликає сухість в очах, проблеми із зором, головні болі; тривале сидіння як таке – збільшення навантаження на хребет – часто призводить до болю у спині, веде до порушення постави; інтенсивне управління мишкою, джойстиком або клавіатурою веде до зайвої напруги в м’язах рук, постійне користування мобільними телефонами, навушниками та голосне прослуховування музики призводять до проблем зі слухом тощо [27].

Принципове значення для сучасного суспільства має факт існування інформаційної картини світу, тобто нашого уявлення про світ. І це уявлення є важливішим, ніж сам світ. Віртуальна реальність впливає на свідомість та підсвідомість людини. Проблема аддикції (патологічної залежності) починається тоді, коли прагнення втечі від реальності, пов’язане зі зміною психічного стану, починає домінувати у свідомості, стаючи центральною ідеєю, що вторгається в життя, веде до відриву від реальності. Відбувається процес, під час якого людина не тільки не вирішує важливих для себе проблем

(наприклад, побутових, соціальних), але й зупиняється у своєму особистісному розвитку. У серпні 1997 року перелік видів “нематеріальної” залежності розширився: патологічне використання Інтернету стало позначенням офіційно визнаного психічного розладу. Однак багато психотерапевтів говорять, що Інтернет-залежність не є самостійним захворюванням. Як правило, цей діагноз свідчить про інші, серйозні відхилення клієнта – депресію, комунікаційні проблеми тощо. Всі вони, так чи інакше, є ознаками нездатності впоратися зі стресом і формами тієї або іншої дезадаптації в реальному житті.

Влітку 2005 року на конференції Supernova 2005 співробітниця Microsoft Research Лінда Стоун зазначила, що в 1997 році народилося поняття “перманентна часткова увага”. Під цим мається на увазі режим існування, в якому людина звикає ні на чому довго не зосереджуватися, робити відразу кілька справ, при цьому постійно “скануючи” навколишнє середовище на предмет “нових можливостей”, які в жодному разі не можна упустити. “Протягом майже двох десятиліть постійна часткова увага була способом існування, способом виконання своїх обов’язків і підтримки відносин. Наш канал уваги розширився до крайніх меж...”. На думку, дослідниці, з 1985 по 2005 роки тривав цикл, де перманентно розсіяна увага стала цілковитою нормою. Так само як і існування в якості вузла мережі. Відчуваючи себе “на зв’язку” людина відчуває себе “живою”. Але платить вона за це синдромом дефіциту уваги (Attention Deficit Disorder) – який є лише варіантом “перманентної часткової уваги”, варіантом, визнаним хворобою [28].

Не можна залишити поза увагою ще одну загрозу – низький рівень інформаційної культури, який породжує еkleктизм як панівну ознаку інформаційної “культури мас”. В найширшому значенні еkleктизм означає механічне поєднання в одному вченні різнорідних, органічно несумісних елементів, які запозичуються з протилежних концепцій. Низький рівень інформаційної культури за умов надміру інформації породжує, як наслідок, порушення цілісності особистості, знижує її спроможність критично сприймати, аналізувати, оцінювати отриману інформацію і формувати власну позицію. Підтримуємо думку професора Арістової І.В.: “Хоча інформація є дійсно інструментом знання, але сама по собі вона не є знанням. Інформація, яка виникла із бажання обмінюватися знаннями та зробила більш ефективною їх передачу, залишається лише формою знання, точною й стабілізованою, індексованою за часом та користувачем. Інформація, навіть якщо вона може бути “покрощена”, не обов’язково має правильне усвідомлення” [29].

Висновки.

Це далеко не вичерпний перелік інформаційних загроз людині. Основна частина розглянутих була спрямована на порушення особистих прав людини. Сховатись від інформаційних загроз або закрити інформаційний простір від зовнішнього інформаційного впливу в жоден спосіб, чи то правовий, чи то технічний неможливо. Інформаційна безпека не зводиться винятково до захисту відомостей і даних.

На основі вищевикладеного, погоджуємося з думкою науковців, які стверджують, що інформаційна безпека людини (в широкому розумінні) передбачає:

- по-перше, належний рівень інформаційної культури, тобто теоретичної та практичної підготовки особистості, за якого досягається захищеність і реалізація її життєво важливих інтересів та гармонійний розвиток в умовах інформаційного суспільства незалежно від наявності інформаційних загроз;
- по-друге, здатність держави створити умови для гармонійного розвитку й задоволення потреб особи в інформації незалежно від наявності інформаційних загроз;
- по-третє, гарантування, розвиток і використання інформаційного середовища в інтересах особистості;
- по-четверте, захищеність від різного роду інформаційних загроз [5].

Також слід відзначити наступне:

1. Свобода, яка є найважливішою умовою буття людини, обумовлює необхідність гарантування інформаційної безпеки людини.

2. Інформаційна безпека людини є складним комплексним явищем, що досліджується різними науками. При цьому, в тріаді “інформаційна безпека людини, суспільства і держави” саме інформаційна безпека людини є найменш опрацьованим напрямом.

3. Загрози інформаційній безпеці людини є складним ієрархічним утворенням з множиною різнорівневих зв'язків, їх вплив на людину комплексний і різноманітний.

4. Особливої уваги вимагає дослідження загроз, які існують на початкових етапах соціалізації особистості, оскільки на цьому етапі формується інформаційна культура людини, яка в подальшому дозволить (або не дозволить) ефективно протистояти інформаційним загрозам, викликам та ризикам, а також використовувати можливості, які створює інформаційне суспільство.

Використана література

1. ГСТУ СУІБ 1.0/ISO/IEC 27001:2010. Інформаційні технології-методи захисту-система управління інформаційною безпекою.

2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України від 09.01.07 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

3. Конституція України : Закон України від 28.06.96 р. № 254/96 ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Копелев І.Ю. Живко М.О. Інформаційні загрози : суть і проблеми : матеріали III міжнародної НПК [“Інформаційна та економічна безпека” (INFECO – 2010). – (Системи обробки інформації)]. – 2010. – Вип. 3(84). – С.130-131.

5. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підручник / [В.В. Остроухов, В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк та ін.] ; за ред. Є.Д. Скулиша. – К. : КНТ, 2010. – 776 с.

6. Бачило І.Л. Информационное право : основы практической информатики / И.Л. Бачило. – М., 2001. – с. 253.

7. Потий О. Криптография, прошлое и настоящее // Служба безопасности. – 2001. – № 2-3. – С. 30.

8. Кормич Б.Л. Інформаційна безпека : організаційно-правові основи : навч. посібник. – К. : Кондор, 2004. – С. 97.

9. Свобода інформації : навчальний посібник для державних службовців ; [пер. з англ. Р. Тополевського]. – К. : Тютюкін, 2010. – 128 с.

10. Доктрина інформаційної безпеки України : Указ Президента України від 08.07.09 р. № 514/2009. – Режим доступу : [//www.president.gov.ua/documents/9570.html](http://www.president.gov.ua/documents/9570.html)

11. Окинавская хартия глобального информационного общества : рекомендации стран “восьмерки” о принципах и направлениях развития информационного общества, (Окинава, 22 июля 2000 г.) // Дипломатический вестник. – 2000. – № 8. – С. 51-56.

12. Сіленко А. Цифрова нерівність як глобальна соціально-політична проблема // Політичний менеджмент. – 2006. – № 3. – С. 51-62.

13. Towards Knowledge Societies. – Paris : UNESCO Publishing, 2005. – 220 p.

14. World Internet Users and Population Stats. – Режим доступу : [//www.internetworldstats.com.stats.htm](http://www.internetworldstats.com.stats.htm)

Falling Through the Net: Defining the Digital Divide. – Режим доступу : [//www.ntia.doc.gov/ntiahome/ftn99/contents.html](http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/ftn99/contents.html)

15. Глобальная статистика украинского Интернета. – (Апрель, 2011). – Режим доступу : [//www.i.bigmir.net/index/UAnet_global_report_042011.pdf](http://www.i.bigmir.net/index/UAnet_global_report_042011.pdf)

16. Максименко Т. Мобильник под запретом. Ущемление прав человека или “закон есть закон”? – Режим доступу : [//www.mobiset.ru/articles/text/?id=3280&printer=ok](http://www.mobiset.ru/articles/text/?id=3280&printer=ok)
17. Золотар О.О. Віртуальна реальність : зб. матеріалів [“Моделі колективної безпеки : інформаційний вимір”] : упоряд. Ланде Д.В. – К. : НДЦП НАПрН України, 2011. – С. 63-66.
18. Золотар О.О. Особливості правової соціалізації особистості в інформаційному суспільстві : формування “інформаційного щита” : матеріали круглого столу [“Філософські та суспільно-правові проблеми становлення і розвитку правового суспільства“], (Київ, 20 березня 2013 р.).
19. Віртуальний світ – це вже реальність. Секонд лайф. – (Новини ТСН, 17.06.07). – Режим доступу : [//www.pokrovka.2bb.ru/viewtopic.php?id=15](http://www.pokrovka.2bb.ru/viewtopic.php?id=15)
20. Дубенко Л. Соціальні мережі : реальні загрози віртуального світу. – Режим доступу : [//www.ogo.ua/articles/toprint/2011-02-23/26490.html](http://www.ogo.ua/articles/toprint/2011-02-23/26490.html)
21. Процик І. Як “витагнути” дитину з віртуального світу. – Режим доступу : [//www.vn.20minut.ua/news/158911](http://www.vn.20minut.ua/news/158911)
22. Склярєнко А., Ковалєвський В. Хто виховує наших дітей? – Режим доступу : [//www.unk.org.ua/publ/informacijna_bezpeka/khto_vikhovue_nashikh_ditej/34-1-0-251](http://www.unk.org.ua/publ/informacijna_bezpeka/khto_vikhovue_nashikh_ditej/34-1-0-251)
23. Рунов А.В. Социальная информатика : учебное пособие / А.В. Рунов. – М., 2009. – Режим доступу : [//www.library.tuit.uz/skanir_knigi/book/socialnaya_informatika.html](http://www.library.tuit.uz/skanir_knigi/book/socialnaya_informatika.html)
24. Золотар О.О. Про поняття “інформаційний шум” у правовідносинах // Інформація і право. – 2012. – № 1(4). – С. 70-74.
25. Спам в марте 2014. – Режим доступу : [//www.securelist.com/ru/analysis/208050840/Spam_v_marte_2014](http://www.securelist.com/ru/analysis/208050840/Spam_v_marte_2014)
26. Еріксен Томас Гілланд. Тиранія моменту. Швидкий і повільний час в інформаційну добу ; [пер. з англ. В. Дмитрука]. – Львів : Кальварія, 2004. – 196 с.
27. Халамендик В.Б. Інформаційна гігієна як фактор збереження психічного здоров’я людини // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2008. – Вип. 35. – С. 82-89.
28. Stone L. Extracting Signal from Noise in Social Networking. – Режим доступу : [//www.research.microsoft.com/en-us/um/redmond/events/scs2005](http://www.research.microsoft.com/en-us/um/redmond/events/scs2005)
29. Арістова І.В. Розбудова правової держави в Україні: правовий механізм забезпечення права на доступ до інформації в суспільстві знань // Правова інформатика. – №1(25). – 2010. – С. 3-13.

~~~~~ * * * ~~~~~